

Docenteninformatie

- Uitleg opdrachten
- Goede antwoorden

SCHIEDAM
GEMEENTEARCHIEF

Opdracht 1

Voorpagina van een WOII-krant maken

Duur ca. 3 - 6 uur
Tweetalen of groepjes van 3 of 4 leerlingen
Digitaal of evt. deels op papier
Vakoverstijgend: Nederlands en computervaardigheden
De opdracht kan uitgebreid worden.

De opdracht:

Laat op het digibord een paar hedendaagse kranten zien, bijvoorbeeld De Telegraaf, Het AD en de NRC. Bespreek met de kinderen:

- wat er op de voorpagina van een krant staat.
- welke verschillen er tussen de kranten zijn.

Laat daarna een aantal kranten uit WO2 zien. Zie de voorbeelden hieronder. Bespreek met de kinderen de verschillen.

<http://schiedam.courant.nu/>
<https://www.delpher.nl>

Illegale krant

Trouw (illegale krant)
Parool (illegale krant)
Vrije stemmen (illegale Schiedamse krant)
Geuzenbrief (illegale Schiedamse krant)

Gewone krant

Het Algemeen Handelsblad (tot juli 1941 Anti-Duits daarna pro-Duits)
De Schiedamsche Courant (

Duitsgezinde krant

Volk & vaderland
Het Nationaal Dagblad
De Telegraaf

3 of 4 leerlingen

Verdeel de klas in groepjes van 2 tot 4 leerlingen. De groepjes vormen de redactie van een krant. Zorg ervoor dat er verschillende soorten kranten in de klas worden gemaakt.

drie verschillende soorten kranten:

Nederlandse krant
Verzetskrant
Duits gezinde krant

In een krant horen ook foto's. Laat de beeldbanken zien:

<http://beeldbank.schiedam.nl/>

<https://beeldbankwo2.nl/>

- Laat zien hoe je in een Beeldbank een foto kunt downloaden en op je eigen krant kan plakken.
- Laat zien hoe je in een Krantenbank een artikel kan kopiëren en op je eigen krant kan plakken.

Laat kinderen kopieën van (delen van) krantenartikelen, ingezonden brieven, advertenties, foto's en cartoons uit WO2 gebruiken uit de Krantenbank en Beeldbank.

Laat elk kind zelf een stuk voor de krant schrijven. Bijvoorbeeld over een historische gebeurtenis of laat ze zelf een gebeurtenis verzinnen.

Presentatie van elke redactie van hun krant aan de klas.

Bespreek daarna met de klas:

- Wat staat er in elke krant?
- Waarin verschillen de 3 soorten kranten?
- Welk groepje heeft de meest geloofwaardige krant?

Extra opdracht

Als de kinderen zelf een cartoon maken, dan kan het meetellen voor Tekenen.

Ze kunnen natuurlijk ook een tweede pagina voor de krant maken.

VRIJESTEMMEN.

Berichtendienst -- 137 --

Maandag 22 Januari 1945

1e bladz.

Oostfront: In 5 dagen hebben de Russen $\frac{1}{3}$ van de afstand Warschau-Berlijn afgelegd (met de recordsnelheid van 50 km op de laatste dag); zij hebben Kolo veroverd, zijn daar direct de Warthe overgestoken; ook zijn zij meer naar het N.W. doorgestoten en hebben de Weichsel bereikt. In een dagorder van Stalin werd bekend gemaakt, dat Russische troepen de grens van Opper-Silezie hebben overschreden over een breedte van 90 km tot een diepte van 30 km; Kreuzberg, Lamsberg, Rosenberg, Pitscheh en Gutentag werden bezet. In Oost-Pruisen hebben de Russen Gumbinnen veroverd en dringen op naar Koningsbergen; zij zijn Insterburg reeds gepasseerd en staan op 70 km van Koningsbergen. Aan de Zuidelijke grens van Oost-Pruisen hebben de Russen Tannenberg, Janowo en Chorzele veroverd. De Duitsers doen opnieuw aanvallen tot ontzetting van Boedapest. De Duitse verliezen van 12-19 Januari zijn: 65.000 doden en 25.000 gevangenen.

Westfront: Het 2e Britse leger staat op 6 km van Heinsberg; Duitsers tegenaanvallen werden hier afgeslagen. In de Elzas maken de Fransen bevredigende vorderingen ten Zuiden van Straatsburg. Bij Colmar zijn zij op een 40 km breed front tot een diepte van 5 km doorgebroken. In de Ardennen staan de Amerikanen op 3 km van Vianden. In Luxemburg zijn zij in Remich doorgerongen.

Luchtfrent: Spoorwagdoelen te Aschaffenberg, ten Noorden van Stuttgart en te Mannheim gebombardeerd; Wenen was het doel van bommenwerpers uit Italië.

Hongarije: Gisteren zijn de voorwaarden van de te Moskou getekende wapenstilstand tussen de geallieerden en de voorlopige regering bekend gemaakt; Hongarije sluit zich bij de geallieerden aan, en stelt minstens 8 infanteriedivisies ter beschikking van de Russen; Hongarije moet diverse goederen leveren en in 6 jaar een oorlogsschatting van 300 miljoen dollar betalen, waarvan 200 miljoen aan de Sovjets en 100 miljoen aan Tsjecho-Slowakije en Joego-Slavie; Hongarije zal zijn troepen en ambtenaren uit Zevenburgen terugnemen.

Birma: De Birmaroad geheel gezuiverd door de verovering van Wanting door de Chinezen.

Griekenland: De ELAS heeft toegestemd het grootste deel der gijzelaars vrij te laten.

Opdracht 2 Geuzen

Geuzen brief

Duur 60-75 minuten

Tweetallen (evt. individueel)

Op papier

Vakoverstijgend: Nederlands

De opdracht kan uitgebreid worden.

Antwoorden:

Vraag 1: 18 mei
4 dagen

Vraag 2: de Duitsers

Vraag 3: Hij kreeg gelijk. De Duitsers hebben inderdaad, vooral in het laatste oorlogsjaar voorraden weggehaald. Vnl. ijzer, staal, steenkool en transportmiddelen. In het westen van Nederland kon je in de Hongerwinter bijna niets meer op je bonnen krijgen. Mannen tussen de 17 en 40 jaar werden gedwongen om in Duitsland te werken (Arbeitseinsatz).

Vraag 4: In een ander handschrift. Door in een ander handschrift te schrijven, zou de schrijver niet herkend worden.

Vraag 5: Tijdens de 80-jarige oorlog namen de Geuzen ('Nederlanders') het tegen de Spanjaarden op en wonnen de oorlog.

In de Geuzenbrief roept de Schiedamse Bernard IJzerdraat op tot verzet. De Geuzen waren de eerste verzetsgroep. IJzerdraat heeft het over 'den overweldiger' waarmee hij Duitsland bedoelt. Ook schrijft hij over 'de nieuwe Alva' oftewel Hitler en 'de bloedraad' dit kan Hitlers partij de NSDAP zijn, maar ook de SS.

Extra: Verder praten over de Geuzenbrief

Wie is de overweldiger?

Wie was Alva?

En wat is de bloedraad en 'de inquisitie in de 80-jarige oorlog'?

Wie wordt hiermee in het gedicht van 1941 bedoeld?

Opdracht 3 De achttien dooden

Duur 60-75 minuten

Tweetallen (evt. individueel)

Op papier

Vakoverstijgend: Nederlands

De opdracht kan uitgebreid worden, door het gedicht uitvoeriger te bespreken.

Antwoorden:

Vraag 1: het graf

Vraag 2: Hitler

Vraag 3: Je kunt maar één keer doodgaan. Niet drie keer.

Vraag 4: Moeilijk dilemma. Een jongen van 18 jaar heeft slechts 18 jaar geleefd, terwijl een man van 45 jaar, al langer heeft geleefd. Maar die man van 45 jaar heeft misschien een vrouw en 4 kinderen waarvoor hij moet zorgen.

Vraag 5: De mannen moesten zich voorbereiden op de dood. Ze zochten steun bij de dominee en bij elkaar door hun (verboden) volkslied te zingen.

Extra opdracht

Extra vragen bij: 'De achttien dooden'.

Wat stelt de tekening boven het gedicht voor?

Welke kleuren moet de vlag eigenlijk hebben?

Waarom staat er dooden?

Zoek nog meer ouderwetse woorden. Bespreek de betekenissen.

Wat betekent bijvoorbeeld: die eeden breekt en bralt
brandschat zijnen grond
Germaansch gerief

DE ACHTTIEN DOODEN

Een cel is maar twee meter lang
en nauw twee meter breed,
wel kleiner nog is het stuk grond
dat ik nu nog niet weet,
maar waar ik naamloos rusten zal,
mijn makkers bovendien,
wij waren achttien in getal,
geen zal den avond zien.

O lieflijkheid van lucht en land
van Hollands vrije kust -
ééns door den vijand overmand,
vond ik geen uur meer rust;
wat kan een man, oprecht en trouw,
nog doen in zulk een tijd?
Hij kust zijn kind, hij kust zijn vrouw
en strijdt den ijdel strijd.

Ik wist de taak die ik begon
een taak van moeiten zwaar,
maar 't hart dat het niet laten kon
schuwt nimmer het gevaar;
het weet hoe eenmaal in dit land
de vrijheid werd geëerd,
voordat een vloek'bre schennershand
het anders heeft begeerd,

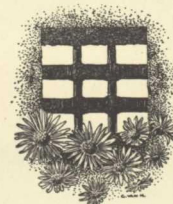
voordat die eeden breekt en bralt
het misselijk stuk bestond
en Hollands landen binnenvalt
en brandschat zijnen grond,
voordat die aanspraak maakt op eer
en zulk germaansch gerief,
een land dwong onder zijn beheer
en plunderde als een dief.

De rattenvanger van Berlijn
pijpt nu zijn melodie;
zoo waar als ik straks dood zal zijn,
de liefste niet meer zie
en niet meer breken zal het brood
noch slapen mag met haar -
verwerp al wat hij biedt of bood,
de sluwe vogelaar.

Gedenkt, die deze woorden leest,
mijn makkers in den nood
en die hen nastaan 't allermeest
in hunnen rampspoed groot,
zooals ook wij hebben gedacht
aan eigen land en volk,
er komt een dag na elke nacht,
voorbij trekt ied're wolk.

Ik zie hoe 't eerste morgenlicht
door 't hooge venster draalt -
mijn God, maak mij het sterven licht,
en zoo ik heb gefaald,
gelijk een elk wel falen kan,
schenk mij dan Uw genâ,
opdat ik heenga als een man
als ik voor de loopen sta.

JAN CAMPERT †

Opdracht 4 Bommen zoeken

Duur 30 - 40 minuten
Individueel, in tweetallen of klassikaal
Digitaal
Vakoverstijgend: Aardrijkskunde
De opdracht kan uitgebreid worden.

www.beobom.nl

Extra opdracht

Verder praten over Bommen:

Zijn er meer of minder aanvallen op vlaardingen dan op Schiedam geweest?

Wat is de EOD? Explosieve Opsporings Dienst

Waarom laat de EOD altijd een explosief ontploffen?

Waarom laat de EOD bommen vaak op ze ontploffen?

NB deze opdracht misschien niet aanbieden als er in de klas een leerling zit met een vluchtelingen-achtergrond uit een oorlogsgebied.

Opdracht 5 Wandeling door Schiedam

Duur: dagdeel per wandeling
Kleine of grote groepen (4-8 kinderen per groep)
Digitaal en buiten de school
Vakoverstijgend: Aardrijkskunde
De opdracht kan uitgebreid worden

Algemeen:

Kijk op de website en maak zelf een wandeling langs belangrijke plekken in Schiedam die met WO2 te maken hebben. Kijk op:

<https://www.schiedamopdekaart.nl/tweede-wereldoorlog/>

Of kijk bij een al beschreven wandeling:

<https://www.schiedamopdekaart.nl/wandelingen/category>

Let op bij de wandelingen: Als je rechtsboven op het vierkantje met pijl klikt, krijg je de routebeschrijving, die je ook kan printen.

Oorlogsmonumenten

Schiedam heeft zes oorlogsmonumenten. Stel de volgende vragen bij een monument:

- A Wat is de functie van een oorlogsmonument?
- B Wie is al eens bij een dodenherdenking geweest?
- C Wat gebeurt daar op 4 mei om 20.00 uur?
- D Is herdenken belangrijk?
- E Of is het belangrijker om de vrijheid op 5 mei te vieren?

F Laat de kinderen zelf een monument ontwerpen. Wat of wie gedenken ze met het monument? Welke tekst komt er op?

Plekken met een verhaal

Er zijn 35 plaatsen in Schiedam die te koppelen zijn met een gebeurtenis uit WO2. Ongeveer 22 plekken liggen in de buurt van het centrum. Maak een wandeling door het centrum of in de buurt van de school.

Deel de klas in 3 tot 6 groepen. Elke groep bezoekt ongeveer 10 plekken. Weer op school vertellen de kinderen wat ze hebben gezien. Laat elk kind (of groepje) vertellen wat het meeste indruk op hem/haar heeft gemaakt.

Stolpersteine

Stolpersteine (struikelstenen) is een initiatief van de Duitse kunstenaar Gunter Demig als eerbetoon aan de slachtoffers van het Nazi-regime in WO2. De Stichting Stolpersteine Schiedam heeft al ruim 165 van deze struikelstenen geplaatst. De goudkleurige stenen zijn 10cm bij 10cm, er staat op wanneer een slachtoffer is geboren en waar en wanneer diegene is gestorven. De stenen liggen voor het laatste woonadres van het slachtoffer. Op de website staat over elke slachtoffer een kort verhaal met een foto. Er zitten ook veel kinderen tussen de slachtoffers. Ongeveer 36 Stolpersteine liggen in het centrum.

Maak een korte wandeling door het centrum en vergeet de Stolpersteine op weg naar het centrum niet.

Merk op dat er heel veel kinderen tussen de slachtoffers zitten. Zelfs baby's werden vermoord.

<https://www.stolpersteineschiedam.nl/>

Alle stenen voor Joodse Schiedammers die zijn gestorven, zijn inmiddels geplaatst. Vanaf 2020 krijgen andere oorlogsslachtoffers een steen.

Opdracht 6

Gedicht Represaille-fusillade Varsseveld

Duur: deel 1 30 minuten + deel 2 20 minuten

Individueel of in tweetallen

Op papier

Vakoverstijgend: Nederlands

De opdracht kan uitgebreid worden

Deel 1: 30 minuten

Vraag 1: Op 2 maart 1945 zag Janny vrachtwagens van de SS stoppen bij de boerderij 'De Tol'. Op weg naar de boerderij hadden ze al 4 mannen gedood. Bij de boerderij moesten 46 mannen, waarvan de handen aan elkaar gebonden waren, uit de vrachtwagen springen. In het korenveld werden ze in een halve cirkel gezet en doodgeschoten. Degene die nog niet dood waren, kregen een genadeschot. Daarna gingen de Duitsers eten op de boerderij van Janny. Janny walgde van hen. Voorbijgangers moesten de lijken in de vrachtwagens laden. Toen de Duitsers weg waren, vroeg Janny zich af of God dit wel had gezien. Door het zonnige weer groeide de tarwe goed. Iedereen die langs kwam bleef even bij de tarwe staan. Later werd dit tarwe met de hand geoogst, als eerbetoon aan de slachtoffers.

Vraag 2: Duitse soldaten (eigenlijk: Militaire organisatie binnen de NSDAP. Ze werden beschouwd als een elite-eenheid.)

Vraag 3: Schot om iemand te doden, die al bijna dood is.

Vraag 4: de SS'ers

Vraag 5: Ze moesten de lijken in vrachtwagens leggen.

Vraag 6: Janny had daar zaken in geschreven, die de Duitsers niet mochten weten..

Deel 2: 20 minuten

Vraag 7: 1955

Vraag 8: 24 jaar

Vraag 9: 90 jaar in 2021

Vraag 10: Het gedicht zal grotendeels hetzelfde zijn, maar als Janny het herschrijft is ze 10 jaar ouder en slimmer, dus waarschijnlijk zit het gedicht iets beter in elkaar.

Extra opdracht:

Op 4 mei bij de dodenherdenking op de Dam in Amsterdam wordt door een jongere altijd een gedicht voorgelezen. Laat de leerlingen een gedicht over de oorlog maken.

Laat de beste gedichten voorlezen.

Opdracht 7 Stiftgedicht

Duur: 30 – 40 minuten
Individueel
Op papier
Vakoverstijgend: Nederlands

Door in een bestaand gedicht woorden door te strepen, ontstaat op een creatieve wijze een gedicht. Op internet is veel informatie te vinden over het maken van een stiftgedicht.

<https://schrijvenonline.org/nieuws/dichtvormen-het-stiftgedicht>

Ida Gerhardt (1905-1997) is een belangrijke Nederlandse dichtster. Als kind heeft ze van 1908 – 1914 op Plein Eendragt in Schiedam gewoond. Eén van haar bekendste gedichten is 'Het carillon', dat zij tijdens de oorlog schreef.

Dit gedicht eindigt met:

Nooit heb ik wat ons werd ontnomen
zo bitter, bitter liefgehad.

Deze tekst staat op het oorlogsmonument in de Plantage, vlakbij Plein Eendragt.

Extra opdracht
Werkstuk of presentatie

Laat de leerlingen een thema kiezen en alleen of in tweetallen een presentatie, spreekbeurt of werkstuk maken.

Thema's:

Adolf Hitler
Eva Braun
Anton Mussert
Arthur Seyss-Inquart
Koningin Wilhelmina
Bernard IJzerdraat

Hitlerjugend
NSB
SS
LO (Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers)

Trouw (illegale krant)
Parool (illegale krant)

Volk & vaderland (Duitsgezinde krant)
Het Nationaal Dagblad (Duitsgezinde krant)

Westerborke
Amsterdamsche Schouwburg

Putten
Oranje Hotel (gevangenis in Scheveningen)
Waaltdorpenvlakte
Vught
Sint Michielsgestel

Bombardement op Rotterdam
Het vergeten bombardement (31 maart 1943)
Bombardement op Middelburg

Operatie Market Garden

Er zijn natuurlijk nog heel veel andere onderwerpen te bedenken!

Nog meer weten?

Handige websites voor Schiedam

<https://archieef.schiedam.nl/>
<http://schiedam.courant.nu/>
<http://beeldbank.schiedam.nl/>
www.geschiedenisvanschiedam.nl
<https://www.stolpersteineschiedam.nl/>
<http://www.scyedam.nl/>

Handige websites algemeen

www.75jaarvrijheid.nl
<https://www.4en5mei.nl/>
www.tweedewereldoorlog.nl
<https://www.annefrank.org/nl/anne-frank/het-achterhuis/>
<https://www.delpher.nl>
<https://beeldbankwo2.nl/>
<http://getuigenverhalen.nl/projecten/schiedamse-bleekneusjes>

Boeken over Schiedam in WO2:

Vermakelijk heden | het uitgaansdagboek van Nic. Bergwerf 1943-1945
Publicatie | uitgave Jan Anderson Museum
Schaduwen over Schiedam | gebeurtenissen en belevenissen tijdens de bezettingsjaren 1940-1945.
Bas van Bochove, Ser Louis en Herman Noordegraaf | uitgave Historische Publicaties Schiedam | 1995
Schiedam in de Tweede Wereldoorlog | Een fotoboek: van oorlog herdenken naar bevrijding vierden,
Dirk Docter en Herman Noordegraaf, uitgave Historische Publicaties Schiedam | 2020

Colofon

Gemeentearchief Schiedam
Caroline Nieuwendijk
Victor! grafisch ontwerp